

ПЛАН
за дейността на Национален референтен център
„Инфекции, предавани с храни и води“ (НРЦ-ИПХВ)
през 2025 г.

I. Цел

Инфекциозните заболявания, предавани с храни и води, са световен здравен проблем и по честота са на второ място след респираторните инфекции. Те поставят на изпитание системите на обществено здравеопазване, засягат живота на болния във всички негови аспекти и водят до големи икономически загуби. Чревните инфекции, предавани с храни и води, се причиняват от бактерии, вируси и паразити.

Основните **бактериални** причинители са: тифни и нетифни *Salmonella sp.*, *Shigella sp.*, диарогенни *E. coli* (EPEC;ETEC;VTEC;EIEC;EAEC;DAEC), *Campylobacter jejuni/ coli* и *Yersinia enterocolitica/pseudotuberculosis*. Други бактериални причинители са: *Listeria monocytogenes*, *Vibrio cholerae*, *Plesiomonas shigelloides*, *Aeromonas spp.*, *Bacillus cereus*, *Bacillus anthracis*, *Clostridium perfringens*, *Staphylococcus aureus*, *Clostridium botulinum*, *Vibrio parahaemolyticus*, *Clostridium difficile*, *Brucella sp.*, рикетсии, *Francisella tularensis*, *Mycobacterium bovis*.

Най-честите **вирусни** причинители са норо- и ротавирусите, следвани от чревните аденовируси, саповирусите, някои астровируси, някои коронавируси, хепатитни А и Е вируси и някои ентеровируси.

От **паразитните** причинители най-чести са *Giardia intestinalis*, *Cryptosporidium parvum*, *Blastocystis hominis*. Редица други паразити също инфектират гастроинтестиналния тракт и причиняват диаричен синдром: *Cyclospora*, *Isospora*, *Ancylostoma duodenale* и др.

Инфекциите на стомашно-чревния тракт, причинени от тези групи етиологични агенти, се предават по фекално-орален път чрез консумация на контаминирани храни и води, като при някои от тях, особено при норовирусните и дезинтерийните инфекции е възможен и контактно-битов начин на предаване. За норовирусните инфекции е характерен и аерозолен начин на предаване на инфекцията, възможен поради фонтанното повръщане и образуването на фин аерозол от повърнати материи, който може да бъде погълнат.

Надзорът на чревните инфекции от бактериални, вирусни и паразитни причинители в България включва задължителната регистрация от медицинските специалисти (лични лекари, специалисти в доболничната и болничната помощ) на всички заболели с гастроентерити и ентероколити, като се прилагат клинични, лабораторни и епидемиологични критерии за класификация, синхронизирани с европейското законодателство.

Широкият спектър от причинители на чревни инфекции, предавани с храни и води, налага изграждането на тясна колаборация между бактериолози, вирусолози, паразитолози и епидемиолози с цел доказване на етиологичните причинители и откриване на източниците на инфекция при възникнали епидемични взривове. Провеждането на лабораторно изследване едновременно за бактериални, вирусни и паразитни причинители е от изключително значение за разшифроване на етиологията на инфекциите, причинени от чревни патогени.

Основната цел на НРЦ-ИПХВ е подпомагане осъществяването на надзора на инфекциите, предавани по хранителен и воден път, чрез:

- Оказване на експертна помощ на лабораторните специалисти по отношение диагностиката на бактериални, вирусни и паразитни причинители на инфекции, предавани с храни и води;
- Оказване на експертна помощ на лабораторните специалисти по отношение етиологичната диагностика на острите гастроентерити и ентероколити;
- Изготвяне на стандартна оперативна процедура за необходимите действия при възникване на взрив от инфекции, предавани с храни и води;
- Обучение на медицински специалисти от областта на общественото здравеопазване по въпроси, свързани с проучването и диагностиката на чревни инфекции и епидемични взривове, причинени от контаминирани храни и води;
- Обучение на медицинските специалисти от областта на общественото здравеопазване по отношение на прилагането на действащата нормативна уредба в страната;
- Прилагането на комплексен мултидисциплинарен подход при проучването на възникнали епидемични взривове с експертно участие на епидемиолози, бактериолози, вирусолози и паразитолози.

РАБОТНА ГРУПА

НРЦ-ИПХВ включва следните структурни звена:

1. НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ПО ЗАРАЗНИ И ПАРАЗИТНИ БОЛЕСТИ, СОФИЯ

ОТДЕЛ „ЕПИДЕМИОЛОГИЯ И НАДЗОР НА ЗАРАЗНИТЕ БОЛЕСТИ“

• Д-р Галин Каменов	тел. 02 846 55 17
• Д-р Надежда Владимирова	тел. 02 9446 999/248
• Антоанета Минкова	тел. 02 946 15 52

ОТДЕЛ „ВИРУСОЛОГИЯ“

НРЛ „Ентеровируси“

• Гл. ас. Ирина Любенова Георгиева, д-р	тел. 02 831 00 42
• Биолог Виргиния Петкова	тел. 02 831 00 42
• Биолог Ася Петрова Стоянова	тел. 02 831 00 42

НРЛ „Хепатитни вируси“

• Д-р Тенчо Тенев	тел. 02 832 91 18
• гл.ас. Елица Голкочева-Маркова	тел. 02 832 91 18

ОТДЕЛ „МИКРОБИОЛОГИЯ“

НРЛ „Чревни инфекции, патогенни коки и дифтерия“

• Гл. ас. Д-р Антоанета Дечева	тел. 02 9446 999/265
• Гл. асистент Мария Павлова, д-м	тел. 02 9446 999/268

- Росица Стоянова тел. 02 9446 999/268

НРЛ „Кърлежово/векторно преносими инфекции, листерии и лептоспири”

- Гл. ас. Евгения Тасева тел. 02 832 91 12

НРЛ „Молекулярна микробиология”

- гл.ас. Надя Бранкова тел. 02 9446 999/290

ОТДЕЛ „ПАРАЗИТОЛОГИЯ И ТРОПИЧЕСКА МЕДИЦИНА“

- проф. д-р Искра Райнова, дм тел. 02 843 80 02

НРЛ „Диагностика на паразитозите – местни и тропически”

- Доц. Нина Цветкова, дб. тел. 02 9446 999/311, 316
- Д-р Райна Борисова тел. 02 9446 999/316
- Михаела Виденова тел. 02 9446 999/316

ОТДЕЛ „ИМУНОЛОГИЯ“

НРЛ „Имунология”

- Доц. д-р Георги Николов, дм тел. 02 946 07 87

2. НДНВМИ „ПРОФ. Д-Р Г. ПАВЛОВ”, СОФИЯ

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИ

- Проф. д-р Христо Даскалов, дvm

НРЛ „Салмонели, кампилобактер, стафилококи и антимикробна резистентност”

- Гл. ас. д-р Гергана Матева тел. 02 952 37 23
- гл.ас. д-р Михаил Миланов тел. 02 952 37 23

НРЛ „Листерия, Ешерихия коли и контаминанти на двучерупчести мекотели”

- Гл. ас. д-р Ева Гюрова-Мехмедова
- Гл.ас. д-р Гергана Крумова-Вълчева

II. Задачи на НРЦ-ИПХВ през 2025 г.

1. Провеждане на методично ръководство на микробиологичните, вирусологичните и паразитологичните лаборатории от Националната лабораторна мрежа по отношение диагностиката на бактериалните, вирусните и паразитните причинители на инфекциите, предавани с храни и води.

2. Поддържане на връзка и сътрудничество с микробиологичните, вирусологичните и паразитологичните лаборатории от Националната лабораторна мрежа.

3. Провеждане на курсове за следдипломна квалификация на медицински специалисти (лекари, биолози, лаборанти, здравни инспектори), работещи в

системата на РЗИ, МБАЛ, ДКЦ, както и в самостоятелни лаборатории.

5. Осъществяване на методична, логистична и практическа помощ на лекари инфекционисти или от РЗИ, в т.ч. по отношение на вземане, събиране и транспортиране на фекални и други клинични проби за изследване в НРЛ при възникване на епидемични огнища.

6. Диагностика на бактериални чревни патогени (*Salmonella*, *Shigella*, диарогенни *E.coli*, *Campylobacter*, *Yersinia*, *Listeria*). Потвърждаване на изолираните в РЗИ, МБАЛ, ДКЦ и частните микробиологични лаборатории от страната бактериални чревни патогени. Проучване на редки и екзотични серотипове бактериални чревни патогени.

7. Диагностика на вирусни причинители (ротавируси, норовируси и др.) от клинични материали, потвърждаване и идентификация на доказан вирусен чревен патоген и разшифроване на вирусен причинител при възникнал епидемичен взрив.

8. Диагностика на чревни протозоози (гиардиаза, амебиаза, балантидиоза, бластоцистоза, криптоспоридиоза, изоспориоза, циклоспориоза, микроспоридиози).

9. Подобряване на методите за диагностика на бактериалните, вирусните и паразитните причинители на инфекции, предавани с храни и води.

10. Активен мониторинг над спорадичните и епидемични случаи на остър гастроентерит чрез микробиологична, вирусологична и паразитологична диагностика на човешки клинични проби.

11. Разшифроване на етиологията на хранително обусловени епидемични взривове.

12. Щамова идентификация на вирусен причинител, доказан в лечебно заведение или РЗИ при спорадични случаи или вътреболнични взривове.

13. Изготвяне на текущи справки за заболяемостта от чревни инфекции, предавани с храни и води и тенденциите на епидемичния процес.

14. Запознаване на медицинските специалисти от Националната лабораторна мрежа и РЗИ с изменения в нормативната уредба, касаеща инфекциите, предавани с храни и води, изготвените годишни анализи и справки, специализирана информация.

15. Изготвяне на годишен епидемиологичен анализ на заразните болести (част: чревни инфекции) за 2024 г.

ПЛАН ЗА РЕАГИРАНЕ ПРИ ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ

1. Уведомяване на всички участници от Референтния център за възникнала ситуация.

2. Сформиране на работна група от епидемиолог, бактериолог, вирусолог и паразитолог.

3. Проучване на наличната информация за възникналата извънредна ситуация. Извършване на оценка на риска, разработване на работна хипотеза. Уточняване вида на пробите за вземане. Определяне на противоепидемични мерки.
4. Оказване на експертна помощ на сформираното регионално звено за действие по време на ситуацията.
5. Едновременно изследване на пробите за бактериални, вирусни и паразитни причинители. Използване на съвременни генетични методи за бърза идентификация на инфекциозния причинител.
8. Текущо информиране на МЗ, ръководството на НЦЗПБ и на НДНИВМИ, както и на регионалното звено за резултатите от проведените лабораторни изследвания.

Изготвил:

гл. ас. Ирина Георгиева, д-р